

UKRAINIAN PRAGMATONYMS SPECIFICITIES IN ENGLISH TRANSLATION

Summary

The article is devoted to the study of translation peculiarities of the Ukrainian proper names that represent objects of material culture into English. Adequate perception and translation of proper names is a significant factor of a translator's work. The study examines the most frequently used and traditional, universal and specific ways and means of translating pragmatonyms from Ukrainian into English. The work describes difficulties in translation of these types of onomastic units of modern Ukrainian in the context of English lingua-cultural communication. The analysis of variety and frequency of using generalization, regular correspondences, loan translation, combined renomination, concretization and transliteration/transcription when rendering Ukrainian poreonyms, phaleronyms and chrematonyms into English is presented. The article also identifies main steps of the translator's work when rendering Ukrainian pragmatonyms by means of the English language: finding a cultural markedness of the proper name in the language of the donor, searching for correspondences in the traditional language of the recipient, solving the problem of „untranslatableness” and checking the result of translation by the syntagmatic and paradigmatic principles.

Key words: material culture, pragmatonym, lexical transformations, lexi-co-grammatical transformations, national-cultural markedness, ways of translation.

Надійшла до редакції 21.11.2014 р.

УДК 811.161.2'367

Н. В. Леонова,

старший викладач кафедри історії та українознавства
Національної металургійної академії України,
просп. Гагаріна, 4, м. Дніпропетровськ, 49000, Україна,
тел. : (056) 374-83-40,
realillusion3009@gmail.com

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕНЬ АВТОІНФОРМАТОРІВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

У статті розглядаються тематичні групи, синтаксичні особливості повідомлень автоінформатора в аеропортах та метро. Також визначається місце таких повідомлень і оголошень як одного з різновидів малих жанрових форм інформації (МЖФІ) серед інших подібних синтаксичних одиниць.

Аналізуються види номінативних і вокативних речень як моделей, у яких реалізуються розглянуті структури.

Ключові слова: автоінформатор в метро й аеропорту, МЖФІ, моделі А – П, А – УП, вокативні й номінативні мінімальні побудови, інформаційні віртуально-фактичні соціумні пари-моделі.

Дослідження синтаксичних особливостей тематичних груп повідомлень автоінформатора в аеропортах та метро, що за основними граматичними й стилістичними ознаками (констативність, позатекстовість, відокремленість) належать до малих жанрових форм інформації (далі – МЖФІ) і функціонують в інформаційному стилі, є актуальним з погляду синтаксису сучасної української мови, а також сучасної теорії синтаксичних міні-структур. Вона була запропонована відомим мовознавцем Л. Копейцевою [4, с. 117, 119]. У статті аналізуються номінативні та вокативні конструкції, що функціонують у досліджуваній мовленнєвій площині. Зазначеній проблематиці та класифікації типів усного варіанту мінімальних мовленнєвих актів присвячено велику кількість сучасних наукових досліджень [2; 4; 6; 8; 9; 10 та ін.]. Компактні синтаксичні структури в сучасній мовознавчій науці набули нового осмислення. Термін на їх позначення має різні дефініції у працях І. Вихованця, А. Загнітка, Г. Золотової, Н. Кадомцевої, Н. Шведової та ін. При віднесенні певної синтаксичної конструкції до розряду мінімальних необхідно враховувати формально-синтаксичні, семантико-синтаксичні, комунікативні, мовні й мовленнєві чинники.

Повідомлення та оголошення в аеропортах і метро належать до малих усних мовленнєвих (вербальних) актів. Метою статті є дослідження особливостей функціонування даного типу одиниць МЖФІ в усному мовленні сучасної української літературної мови, аналіз деяких особливостей та специфіки їх синтаксичної будови, різноманітності тематичних груп, оскільки в сучасному мовознавстві відсутня класифікація, згідно з якою виділяють основні типи й тематичні групи зазначених конструкцій.

„Безперечно, інформаційні тексти мають свою мовну, зокрема лексичну й фразеологічну, специфіку (ділова конкретність і лаконічність, стриманість у вживанні образних засобів, нерідко – певна стандартність зворотів і висловів” (Д. Баранник). Повідомлення й оголошення в аеропорту мають чітку регламентацію, поділеність на тематичні групи, що зумовлюється системою правил безпеки цього

виду громадського транспорту. Обов'язковою умовою функціонування усного варіанту повідомлень і оголошень автоінформатора в аеропорту й метро є їх дво- чи тримовність. Кожна побудова представлена трьома мовами: українською (далі – УМ), англійською (далі – АМ), російською (далі – РМ). Повідомлення й оголошення в аеропорту та метро поділяються за тематикою й метою на такі чітко окреслені за функціонально-інформаційними ознаками групи: стандартна вітальна інформація № 1, інформація щодо прильоту рейсу (прибуття поїзду), інформація щодо початку реєстрації, інформація щодо продовження реєстрації, інформація щодо продовження посадки у літак (посадки в поїзд), інформація щодо затримки рейсу (затримки поїзду), інформація для зустрічаючих у випадку затримки рейсу (затримки поїзду), інформація щодо проходження контролю на авіаційну безпеку, інформація для пасажирів, яких очікує транспортний засіб, інформація для пасажирів з обмеженими фізичними можливостями та ін. Кількість інформаційних тематичних одиниць в аеропорту значно перевищує кількість схожих інформаційних одиниць в метро.

Найбільш продуктивними серед зазначених є такі різновиди мінімальних конструкцій: іменні, дієслівні, прислівникові, вигуківі та слова-речення. Вони належать здебільшого до експресивних засобів і при ситуативно виправданому використанні засвідчують високий рівень мовної майстерності. [8, с. 155]. Наприклад: *Шановні пасажири! Будьте уважні! На станцію прибуває електропоїзд! Відійдіть від краю платформи!*; *Шановна молодь! Зайшовши до вагону, не поспішайте зайняти вільне місце!* [12]. УМ: *Починається реєстрація квитків та оформлення багажу на літак рейсу (номер рейсу) авіакомпанії (назва авіакомпанії) до (аеропорт призначення). Пасажирів просимо пройти на митний та паспортний контроль.* РМ: *Начинается регистрация билетов и оформление багажа на самолет рейса (номер рейсу) авиакомпании (название авиакомпании) до (аэропорт назначения). Пассажиров просим пройти на таможенный и паспортный контроль.* АМ: *The check-in for (name of air company) flight (number of flight) to (airport of destination) is open now. Passengers flying with (name of air company) to (airport of destination), are requested to read about customs rules of getting through red and green corridors and to pass custom and passport control* [13].

Окличні речення відіграють роль сигналів – вказують на важливість інформації й надають особливої експресивності оголошенню чи

повідомленню. Використання окличних речень, як і експресивних звертань, сприяє створенню відповідного емоційного фону, підготовці адресата до здійснення певної дії. Наприклад: *Увага, пасажирів! Двері зачиняються! Електропоїзд відправляється!* [12]; УМ: *До відома зустрічаючих! Літак рейсу (номер рейсу) авіакомпанії (назва авіакомпанії) з (аеропорт прибуття) затримується! Орієнтовний час прибуття літака до аеропорту „Бориспіль” (час прибуття).* РМ: *К сведению встречающих! Самолет рейса (номер рейса) авиакомпании (название авиакомпании) из (аэропорт прибытия) задерживается! Ориентировочное время прибытия самолета в аэропорт „Борисполь” (время прибытия).* АМ: *The arrival of (name of air company) flight (number of flight) from (airport of arrival) is delayed! The estimated time of arrival is (time of arrival)* [13].

Оскільки малі жанрові форми інформації також є виражальними засобами емотивної та волюнтаривної функції мови, ми можемо виділити в них такі самі, як і в інших схожих випадках (оголошеннях у залізничному транспорті, аеропортах, у трамваях і тролейбусах), мінімальні формально-структурні та семантичні моделі іменного класу: номінативні та вокативні [4, с. 265, 292, 337, 349]. Номінативні мінімальні структури можуть бути спонукально-бажальними: „*Білет!*”, „*Пропуск!*” тощо. Номінативні мінімальні структури є активніше вживаною синтаксичною формою в оголошеннях і повідомленнях автоінформатора в метро порівняно з подібними структурами в аеропорту. Називні речення, використані на позначення місця чи предмета, що характеризується в них, репрезентуються в усному мовленні моделями, у яких подається, наприклад, назва станції метро: *Станція „Комунарівська”!*; *Станція „Хрещатик”!*; *Станція „Гідропарк”!*, *Станція „Площа Революції”!*; чи модель, у якій препозиційно подається назва станції метро, а відразу після неї йде спонукально-пропозиційно-вказівна частина, у якій подається подальший напрямок руху пасажирів: *Станція метро „Університет”*. *Перехід на станцію „Держпром”*; *Станція метро „Золоті ворота”*. *Перехід на станцію „Театральна”*; *Станція метро „Хрещатик”*. *Перехід на станцію „Майдан Незалежності”* [12].

Серед іменних структур, у яких презентовані повідомлення автоінформатора в метро та аеропортах, виділяються вокативні речення, що реалізуються в кількох варіантах. Оскільки вокативному реченню притаманна спонукальна модальність, яка відображає емоційно-

вольові стосунки, зумовлені особистісними, соціальними та ситуативними факторами комунікації, то й зміст вокативних речень порівняно зі звертанням – компонентом структури спонукальних речень – значно ширший, переважно він модально й емоційно забарвлений; передає складніше уявлення про адресата спонукування. Це демонструють вокативні речення-повідомлення автоінформатора в аеропортах і метро, що вимагають від адресата виконання певної дії, переважно зрозумілої з попереднього контексту, а саме конструкції з виразними спонукальними функціями: – попереджувальною: *Обережно! Двері зачиняються!*; *На електропоїзд, що прибуває, посадки не буде!* [11]; УМ: *Увага! Закінчується реєстрація квитків та оформлення багажу на літак рейсу (номер рейсу) авіакомпанії (назва авіакомпанії) до (аеропорт призначення).* РМ: *Внимание! Заканчивается регистрация билетов и оформление багажа на рейс (номер рейса) авиакомпании (название авиакомпании) до (аэропорт назначения).* АМ: *Attention! Almost the check-in for (name of air company) flight (number of flight) to (airport of destination) is finished* [13]; – заборонною: *Бігати по ескалатору заборонено!*; *Пасажири! Будьте уважні! Не підходьте до краю платформи!*; *Робити висадку та посадку після оголошення про закриття дверей заборонено!*; [11]; УМ: *До відома пасажирів та зустрічаючих! В терміналах аеропорту паління категорично заборонено!* РМ: *Для сведения пассажиров и встречающих! В терминалах аэропорта курить строго запрещено!* АМ: *For passengers' and meeters' information! Smoking in the airport terminals is strictly prohibited!* [13]; – наказовою: *Поступіться місцем людям похилого віку, вагітним жінкам, інвалідам!*; *Працівники міліції, терміново підійдіть до електропоїзду!*; *Увага! Терміново звільніть дорогу медичним працівникам!* [11]; УМ: *Якщо ви побачили підозрілі речі та предмети (види речей та предметів), негайно зверніться до представника служби безпеки аеропорту чи будь-якого іншого працівника аеропорту! Не зволікайте! Ця інформація є важливою!* РМ: *Если вы увидели подозрительные вещи и предметы (виды вещей и предметов), немедленно обратитесь к представителю службы безопасности аэропорта или к любому другому сотруднику аэропорта! Не медлите! Эта информация очень важна!* АМ: *If you see suspicious things and objects (types of things and objects), immediately contact your airport security or any other employee of the airport! Do not delay: This information is important!* [13]. Такі

вокативні речення-повідомлення автоінформатора в метро одночасно виступають засобом вираження категорії директивності в мові та є яскравою ознакою соціально-рольових статусів комунікантів при нерівноправних комунікантних ситуаціях. Залежно від стосунків між комунікантами, ступеня категоричності, авторитетності джерела спонукання, зацікавленості у виконанні дії можна виділити такі види директивних речень: наказ, розпорядження, заборона, інструкція (директиви зі спадним тоном); власне спонукання, прохання, дозвіл, порада, пропозиція, запрошення (директиви зі спадно-висхідним або висхідним тоном) [9, с. 100]. Для кожного з них характерні особлива соціально-рольова структура комунікативної ситуації, умови вживання та засоби вираження.

Розглядаючи синтаксичні особливості оголошень автоінформатора в аеропорту та метро, бачимо інституційовану сферу комунікації (метрополітен, аеропорт), у якій соціально-домінантною є сторона, що реалізує усні директивні мовленнєві акти за допомогою сконденсованих форм, зокрема, спонукальних вокативних речень з пролонгованою пропозиційною частиною. Серед них можна виділити такі інформаційні віртуально-фактичні соціумні пари-моделі: – автоінформатор – пасажир (А – П): *Шановні пасажири! З технічних причин станція тимчасово закрыта! Користуйтеся наземним транспортом!; Шановні пасажири, з технічних причин припинена подача електроенергії. Просимо підтримувати спокій і порядок та звільнити станцію. Шановні пасажири, надайте допомогу людям похилого віку, інвалідам, та пасажирам з дітьми* [11]; – автоінформатор – умовний пасажир (А – УП): *Увага, пасажири! Якщо ви побачили покинуті речі у вагоні електропоїзду, негайно повідомте про них працівникам метрополітену!; Не залишайте дітей без догляду! Малолітніх дітей тримайте на руках чи за руку!; Шановні пасажири, при виникненні на території метрополітену ситуацій, які загрожують безпеці людей, негайно повідомте про це черговому персоналу станції або працівникам міліції* [11]. Соціально-домінантним адресантом-автоінформатором в умовах однобічного усного мовленнєвого контакту, а саме повідомлення інформації в аеропорту та метро, опосередковано використовуються спонукальні вокативні речення з різними наказовими інтонаціями.

Отже, повідомлення та оголошення в аеропорту та метро поділяються за тематичними групами й належать до усних мовленнєвих (вер-

бальних) актів. Номінативні та вокативні речення у розглянутій ситуації комунікації – це самостійні висловлення, у яких міститься певне комунікативне завдання. Як засіб вираження директивних та спонукальних мовленнєвих актів такі номінативні та вокативні побудови найчастіше функціонують в нерівноправних комунікативних ситуаціях як ретранслятори інформації адресантів з вищим соціальним статусом [3, с. 72, 75]. Нижчий статус адресанта (у розглянутому випадку – пасивний статус) накладає обмеження на вживання цих синтаксичних структур в мовленні. Тому такі конструкції слід розглядати також як один із синтаксичних засобів позначення соціальних статусів комунікантів. Перспективи вбачаємо у використанні результатів дослідження для подальшої розробки синтаксичної теорії усного мовлення.

Список використаних джерел та літератури

1. Барташева Г. Взаємодія невербальних та вербальних компонентів ситуації комунікативного домінування в англомовному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Г. Барташева. – Харків, 2004. – 20 с.
2. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : ИТДГК „Гнозис”, 2002. – 333 с.
3. Гринишин М. Оцінні мовленнєві акти в асиметричних ситуаціях спілкування / М. Гринишин. – Вісник Львів. ун-ту. Серія філол. 2009. – Вип. 46. – Ч. 1. – С. 70–78.
4. Копейцева Л. Синтаксичні міні-структури як виразники емотивної мовленнєвої експресії (на прикладі творчості Т. Г. Шевченка) / Л. Копейцева // Шевченкознавчі студії : зб. наук. праць. – Вип. 7. – К. : КНУ імені Т. Шевченка, 2005. – С. 116–120.
5. Мацько Л. Українська мова: Посібник / Л. Мацько, О. Сидоренко. – К. : Либідь, 1995. – 432 с.
6. Остин Дж. Л. Слово как действие / Дж. Л. Остин // Новое в зарубежной лингвистике. М., 1986. – Вып. 17. – С. 23–130.
7. Петелина Е. Некоторые особенности речевых актов похвалы и лести / Е. Петелина // Синтагматический аспект коммуникативной семантики: Сб. науч. тр. – Нальчик : Изд-во Кабардино-Балкарск. ун-та, 1985. – С. 150–154.
8. Почепцов Г. (мл.). Коммуникативные аспекты семантики / Г. Почепцов. (мл.). – К. : Вища шк., 1987. – 131 с.
9. Шульжук К. До питання про вокативні речення / К. Шульжук // Граматика мови і граматики слова. – Донецьк : ДонНУ, 2005. – С. 218–228.

10. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gortransport.kharkov.ua/subway/sounds/>
11. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.metro.kharkov.ua
12. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.avia.gov.ua/uploads/documents/7578.doc

Н. В. Леонова

СИНТАКСИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СООБЩЕНИЙ АВТОИНФОРМАТОРОВ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ

В статье рассматриваются синтаксические особенности сообщений автоинформатора в аэропортах и метро. Также определяется место таких сообщений и объявлений как одной из разновидностей малых жанровых форм информации (МЖФИ) среди других подобных синтаксических единиц. Анализируются виды номинативных и вокативных предложений как моделей, в которых реализуются рассмотренные структуры.

Ключевые слова: автоинформатор в метро и аэропорту, МЖФИ, модели А – П, А – УП, вокативные и номинативные минимальные построения, информационные виртуально-фактические социумные пары-модели.

N. V. Leonova,

Senior Lecturer of History and Study Ukraine Department,
National Metallurgical Academy of Ukraine,
4, Gagarin Avenue, Dnepropetrovsk, 49000, Ukraine,
tel. : (056) 374- 83-40,
realillusion3009@gmail.com

THEMATIC GROUP OF AUTOINFORMERS' REPORTS, SYNTACTIC FEATURES

Summary

Purpose: The article deals with thematic groups and their syntactic features which are characteristic of airport and subway autoinformers. The research goal is to analyze the thematic groups and their syntactic features. **Methodology:** comparative and analytical linguistic methods are applied in this research. **Finding:** the analysis of the thematic groups and their syntactic features, typical of autoinformers in airports and subways, is performed, which determines the certain regular character of their syntax. Nominative and vocative constructions often operate in unequal situations. **Practical Value:** the results of the research are to be used in the further developments of the existing elements in oral communication.

Results: Autoinformers in airports and subways are socially dominating and tend to use the vocative constructions and nominal sentences. News and announcements in the airport and metro are divided into thematic groups and belong to oral speech (verbal) attacks. Nominative and vocative sentences depending on the situation of communication contain certain communicative tasks. The latter have general features in their syntax.

Key words: Notices and Announcements, Subway and Airport, model A – P, A – UP, Vocative Structures, Nominative Sentences, Virtual and Actual Information, Social Pair Model, Small Genre Forms in Information (SGFI).

Надійшла до редакції 16.10.2014 р.

УДК 371.35+378.175+330.092

И. Л. Мазурок,

старший преподаватель
кафедры языковой подготовки иностранных студентов, аспирантов
и стажёров

Одесского национального университета имени И. И. Мечникова,
пер. Маяковского, 7, г. Одесса, 65082, Украина,
тел. : +38(048) 723-84-77,
irina@mazurok.com

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ СПЕЦИАЛЬНОЙ ЛЕКСИКЕ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ „КОМПЬЮТЕРНЫЕ СИСТЕМЫ И СЕТИ“

В статье рассматривается методика работы с терминами при обучении студентов-иностранцев языку специальности. Анализ научно-методической литературы и учебных пособий по обучению студентов-иностранцев языку специальности показал, что термины, как правило, предъявляются небольшими частями в предтекстовых упражнениях. При обучении специальной лексике важно соблюдать принцип мотивации и поэтапного формирования терминологической базы обучающихся.

Ключевые слова: научный стиль речи, термин, иностранные студенты.

Студенты-иностранцы специальности „Компьютерные системы и сети“ (далее – КСС) должны в полной мере владеть необходимой лексикой. Это большое количество терминов и терминированных слов общелитературного языка. По определению В. П. Ярцевой, термин – это единица русского языка (слово, словосочетание, аббревиатура,